

ՏԵՂԵԿԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ

2017 թվականի ընթացքում գյուղատնտեսության ոլորտում կատարված աշխատանքների

Բուսաբուծություն

ՀՀ Լոռու մարզի գյուղատնտեսական հողատեսքերը 2017 թվականի **հուլիսի 1-ի** դրությամբ

	(հեկտար)					
	Գյուղ. նշանակության հողեր, ընդամենը	Վարելահողեր	Բազմամյա տնկարկներ	Խոտհարքներ	Արոտներ	Այլ հողատեսքեր
Լոռու մարզ	251053.9	42089.4	420.7	35110.4	145650.8	27782.6

Մարզում. ցանքատարածությունները կազմել են՝

2017թ.- 27.110.1 հա կամ օգտագործվել է ընդհանուր տարածքի 64.4 %-ը

Լոռու մարզում 2017թ. կատարված գյուղատնտեսական մշակաբույսերի ցանքերի համեմատականը 2016թ. հետ (ըստ ԱՎԾ-ի)

h/h	Մշակաբույսը	2016թ.	2017թ.	համեմատականը	
		ցանքը հա	ցանքը հա	ցանքը	
				հա	%
1	Ընդամենը հացահատիկ, որից՝	14506.0	11887.2	-2618.8	-18.0
2	աշնանացան ցորեն	9300	9035	-265	-2.8
3	աշնանացան գարի	270.0	175.0	-95.0	-35.1
4	գարնանացան ցորեն	131.0	730.0	+599	+457.2
5	գարնանացան գարի	2778.0	2556.7	-221.3	-7.9
6	եգիպտացորեն հատիկի համար	476.6	454.9	-21.7	-4.5
7	Հատիկալնդեղենային մշակաբույսեր	240.1	287.0	+46.9	+19.5
8	Կարտոֆիլ	4613.0	4189.6	-423.4	-9.1
9	Բանջարանոցային մշակաբույսեր	1799.8	1602.1	-197.7	-10.9
10	Բոստան	18.0	6.6	-11.4	-63.3
11	Տեխնիկական մշակաբույսեր	552.0	179.7	-372.3	-67.4
12	Կերային մշակաբույսեր	11425.0	8957.9	-2467.1	-21.5
13	Ընդամենը ցանքեր	33181.1	27110.1	-6071	-18.2

Ցանքերի նվազման հիմնական պատճառներից է 2017թ. ձմռանը աշնանացան ցորենի ցանքատարածությունների ցրտահարությունը, որը ոչնչացրեց շուրջ 2000 հա ցանքատարածություններ: Ցրտահարությունը վնասեց 16 համայնքների՝ (Վարդաբլուր, Կուրթան, Հոբարձի, Գյուլագարակ, Յաղդան, Ծաթեր, Արևածագ, Կարմիր-Աղեկ, Մղարթ, Այգեհատ, Մեծ Պարնի, Տաշիր, Ագարակ, Ամրակից, Օծուն, Լեջան) 920 հողօգտագործողների աշնանացան ցորենի ցանքատարածությունները: Ցրտահարության

վնասները ուսումնասիրելու նպատակով կազմված հանձնաժողովի համապատասխան մասնագիտական ակտը ներկայացվել է ՀՀ տարածքային կառավարման և զարգացման ու գյուղատնտեսության նախարարություններ, որի արդյունքում հողօգտագործողների վնասը հնարավորինս մեղմելու նպատակով ՀՀ կառավարությունը 2017 թվականի նոյեմբերի 23-ի N 1489-Ն որոշման համաձայն զիճեց 2017 թվականի հողի հարկի 12.111.399 դրամ և ոռոգման ջրի 2.335.900 դրամ վարձավճարները:

Լոռու մարզում 2017թ. գյուղատնտեսական մշակաբույսերից ստացված բերքի համեմատականը 2016թ-ի հետ (ըստ ԱՎԾ-ի)

h/h	Մշակաբույսը	2016թ.	2017թ.	համեմատականը	
		բերք տոննա	բերք տոննա	բերքը	
				տոննա	%
1	Արտադրվել է հացահատիկ և հատիկաբերողներ	47350	33762	-13588	-28.6
2	Կարտոֆիլ	74267	73680	-587	-0.7
3	Բանջարաբուստանային մշակաբույսեր	33577	27781	-5796	-17.6
4	Կուտակվել է խոտ	126232	112692	-13540	-10.7
5	Պտուղ-հատապտուղ	1579	7920	+6341	+401.5
6	խաղող	131	323	+192	+146.5
7	Ցանվել է աշնանացան (հա)	9300	9035	-265	-2.8

ՀՀ հողօգտագործողներին 2017 թվականի գյուղատնտեսական աշխատանքների համար մատչելի գներով ազոտական, ֆոսֆորական, կալիումական պարարտանյութերի և դիզելային վառելանյութի ձեռքբերման նպատակով պետական աջակցության ծրագրերի շրջանակներում մարզի 71 համայնքների՝ 5814 շահառուի հատկացվել է՝ 2410.7 տոննա ազոտական, 75.50 տոննա ֆոսֆորական, 51.75 տոննա կալիումական պարարտանյութ և 465.458 լիտր դիզելային վառելանյութ՝ 528.4 մլն դրամ արժեքով, որից 91 մլն դրամը սուբսիդավորվել է պետության կողմից:

Հայաստանի Հանրապետությունում գարնանացան ցորենի, հնդկացորենի, ոլոռի, սիսեռի, գարնանացան գարու, եգիպտացորենի, առվույտի և կորնգանի արտադրության զարգացման 2017 թվականի ծրագրի շրջանակներում մարզի 38 համայնքների՝ 585 հողօգտագործողների պետական աջակցություն ցուցաբերելու նպատակով հատկացվել է 58.328 տոննա գարնանացան գարու, 2.208 տոննա եգիպտացորենի, 0.8275 տոննա առվույտի, 7.5975 տոննա կորնգանի, 40.106 տոննա գարնանացան ցորենի և 0.84 տոննա ոլոռի սերմացուներ՝ 37.7 մլն դրամ արժեքով, որից 19 մլն դրամը սուբսիդավորվել է պետության կողմից:

ՀՀ կառավարության 04.12.2017թ. 1585-Ն որոշմամբ ամբողջությամբ ներվել է մարզի Լուսաղբյուր, Արջուտ, Արևածագ, Դսեղ, Ծաթեր, Մեծ Այրում, Ճոճկան, Տաշիր և Ձյունաշող համայնքներին հատկացված 22.7 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով առաջին վերարտադրության սերմացուի գումարները, մասամբ ներվել է նաև Պետրովկա, Արծնի, Շնող և Սարատովկա համայնքներին հատկացված 640 հազ. դրամ ընդհանուր արժեքով առաջին վերարտադրության սերմացուի գումարները: Պարտքը մատակարար

կազմակերպությանը ընդհանուր առմամբ կազմում է 4.1 մլն դրամ, որոնց վերաբերյալ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության դատարան է ներկայացվել դիմումներ՝ Դսեղ (780,000 դրամ), Արծնի (445,840 դրամ), Արջուտ (780.000 դրամ), Պետրովկա (320,000 դրամ), Արծնի (208.000 դրամ), Սարատովկա (640.000 դրամ) և Շնող (960.000 դրամ) համայնքների ղեկավարներից հոգուտ ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության «Սերմերի գործակալություն» ՊՈԱԿ-ի գումարներ բռնագանձելու մասին վճարման կարգադրություններ արձակելու խնդրանքով: ՀՀ կառավարության նույն որոշմամբ ամբողջությամբ ներվել է նաև 2015-2016թթ. հատկացված 17.7 մլն դրամ ընդհանուր արժեքով ագրոտական պարարտանյութի դիմաց Սվերդլով, Միխայելովկա, Լուսադբյուր և Սարալանջ համայնքների պարտքը:

«Բույսերի պաշտպանության միջոցառումներ» ծրագրի շրջանակներում 2017 թվականի գարնանը և աշնանը ՀՀ Լոռու մարզին անհատույց հատկացվել է 1445.8 կգ «Ռոդիֆակում Ս» տեսակի մկնասպան միջոց, որով հողօգտագործողների միջոցով պայքար է իրականացվել 18.073 հեկտար գյուղատնտեսական նշանակության հողատեսքերում: Պետության կողմից ներդրման գումարը կազմել է 11.8 մլն դրամ:

«Հողերի ագրոքիմիական հետազոտության և բերրիության բարձրացման միջոցառումներ» ծրագրի շրջանակներում 2017 թվականին ագրոքիմիական հետազոտության է ենթարկվել ՀՀ Լոռու մարզի 18 համայնքի 6305 հեկտար վարելահող: Հետազոտվող տարածքից վերցված 2102 հողանմուշում կատարվել է 5318 փորձաքննություն: Ագրոքիմիական 18 քարտեզները հանձնված են համայնքներին:

Համայնքային բյուջեի միջոցներով Աքորի համայնքում տեղադրվել է «Ձենիթ» տիպի 1 հակակարկտային կայան, որի ընդհանուր արժեքը կազմել է 2.8 մլն դրամ:

Նախապատրաստվել և հոկտեմբերի 8-ին անց է կացվել «Բերքի տոն 2017» մարզային ավանդական տոնակատարությունը, որին մասնակցել են 34 համայնքներ և 19 ձեռնարկություններ:

Ոռոգման համակարգը

Ըստ մարզային հողային հաշվեկշռի մարզի ոռոգելի հողատարածքները կազմում են 9613 հա, որից փաստացի ոռոգվում է մոտ 2 000 հա (խորհրդային տարիների ժամանակ մարզի ոռոգելի հողատարածքները կազմել են ավելի քան 15 հազ. հա): 2017 թվականին հուլիս-սեպտեմբեր ամիսներին փաստացի ոռոգվել է 1981 հա հողատարածք (2016թ. 946,8 հա-ի փոխարեն): Մարզի ոռոգման աշխատանքներն իրականացվում են 4 մեծ միջտնտեսային ջրանցքների՝ Նալբանդի մեծ ջրանցք՝ 36.0 կմ երկարությամբ, Լոռու մայր ջրանցքի՝ իր դոտացիոն ջրանցքներով՝ 62.81 կմ ընդհանուր երկարությամբ, Կիրովի ջրանցքի՝ 9.3 կմ երկարությամբ և Այրում-Ճոճկան մայր ջրանցքի՝ 17.2 կմ երկարությամբ, ինչպես նաև 12 պոմպակայանների և ավելի քան 400 կմ երկարությամբ ներտնտեսային ոռոգման ցանցերի միջոցով, որոնք ունեն նորոգման և բարեկարգման կարիք:

Մարզի ոռոգման ողջ համակարգը սպասարկում է «Լոռի» ջրօգտագործողների ընկերությունը (ԶՕԸ), իր «Գետիկ» և «Լոռու ջրանցք» տեղամասերով, որի կազմի մեջ ընդգրկված են 35 համայնք՝ Ամրակից, Գյուլագարակ, Վարդաբլուր, Հոբարձի, Կուրթան, Ստեփանավան, Բովաձոր, Լոռի Բերդ, Լեջան, Ագարակ, Յաղդան, Կողես, Կարմիր Աղեկ, Մղարթ, Արևածագ, Արդվի, Այգեհատ, Ծաթեր, Օծուն, Շնող, Մեծ Այրում, Ճոճկան,

Սարալանջ, Լուսադբյուր, Հարթագյուղ, Սարահարթ, Ծաղկաբեր, Խնկոյան, Լեռնավան, Զրաշեն, Գեղասար, Կաթնաջուր, Մեծ Պարնի, Շիրականուտ, Սպիտակ:

«Լոռի» ԶՕԸ-ի համակարգմամբ 2017 թվականի ընթացքում կատարված հիմնական աշխատանքները

Ոռոգման ջուր մատակարարող «Լոռի» ԶՕԸ-ն գործունեության արդյունքներով 2017թ. ապահովել է 1981 հա հողատարածքների ջրամատակարարումը՝ 2016թ. 946,8 հա-ի փոխարեն կամ ավել՝ 1034,3 հա-ով:

«Լոռի» ԶՕԸ-ի կողմից 2017թ. կատարվել են ոռոգման ցանցերի, ջրանցքների մաքրման, ՀՏԿ-ների և պոմպակայանների նորոգում: Նշված և նման այլ աշխատանքների համար ամբողջ տարվա կտրվածքով պետ. բյուժեով նախատեսված 31 մլն. 662 հազ. դրամից կատարվել են 30 մլն. 336 հազ. դրամի շինաշխատանքներ:

Ոռոգման ջրամատակարարման ծառայության դիմաց հավաքագրումների գծով 2017թ. համակարգի ջրտուփը եղել է 2 մլն. 652 հազ. 200 խ.մ., հասույթը կազմել է՝ 29 մլն. 174 հազ. 52 դրամ, գանձումը՝ շուրջ 31 մլն. 286 հազ. 700 դրամ կամ 107%-ը:

«Լոռի» ԶԸ-ի կողմից ջրօգտագործողներին տրված ոռոգման ջրերի, հասույթի և վարձավճարների գանձումը

h/h	«Լոռի» ԶՕԸ տեղամասեր	Ոռոգված տարածքը (հա)			Ջրտուփը հազ. խ.մ.	Հասույթը հազ. դրամ	Գանձումը հազ. դրամ	Գանձման մակար- դակը %
		Ընդա- մենը	որից					
			մեխանի- կական	ինքնա- հոս				
1	Լոռու ջրանցք	1041	569	472	1000.1	11001.12	12865.7	116
2	Գետիկ	940.0	425.4	514.7	1652.1	18173.4	18421.0	101
	Ընդամենը	1981	994.4	986.7	2 652.2	29 174.52	31 286.7	107

Ջրամբարաշինության արդիականացման ծրագրերի շրջանակներում անհրաժեշտ է իրականացնել՝

ՀՀ Լոռու մարզի «Գետիկ»-ի ջրամբարի վերակառուցումը մինչև 5.0 մլն. խ.մ. ծավալով, որը կապահովի Նալբանդի մեծ ջրանցքի տակ գտնվող հողատարածքների լիարժեք ոռոգումը (Շիրակամուտ, Մեծ Պարնի, Կաթնաջուր, Սարալանջ, Ծաղկաբեր, Լուսաղբյուր, Հարթագյուղ, Խնկոյան): Լրացուցիչ կոռոզվի 441 հա հողատարածք: Այն նախատեսված է եղել կառուցել 35.0 մլն. խ.մ. համար, սակայն 1988թ.-ի երկրաշարժից հետո շինարարությունը դադարեցվել է: Ծրագրի իրականացման համար կպահանջվի ավելի քան 20 մլն. ԱՄՆ \$:

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ոռոգելի հողատարածքների ավելացման վերաբերյալ

1. Ծաղկաբեր համայնքի ներտնտեսային ցանցի նորոգում: Անհրաժեշտ է տեղադրել $L=2000$ գծմ երկարությամբ $LP=80$ և $L=2500$ գծմ երկարությամբ $LP=60$ տիպի կիսախողովակներ, որը կապահովի Ծաղկաբերի 150 հա և Մեծ Պարնիի 55 հա հողատարածքների ոռոգումը: Նախնական հաշվարկներով պահանջվող գումարի չափը՝ 210 մլն.դր.:
2. Նալբանդի ջրանցքի նորոգում: Լուսաղբյուր-Խնկոյան պ/կայան $L=2500$ գծմ երկարությամբ ջրանցքի հատվածի վերանորոգում, կատարելով 540.0 խ.մ ծավալով հատակի և պատերի բետոնապատում, որը լրացուցիչ կապահովի Լուսաղբյուր համայնքի 25 հա հողատարածքների ոռոգումը: Պահանջվող գումարը՝ 73 մլն. դր.:
3. Սպիտակի պոմպակայանի ձախափնյա ջրանցքի նորոգում: $L=3500$ գծմ երկարությամբ ջրանցքի հատվածի վերանորոգում, կատարելով 700,0 խ.մ ծավալով հատակի և պատերի բետոնապատում: Լրացուցիչ կոռոզվի Սպիտակ համայնքի 75 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 91 մլն.դր.:
4. Նալբանդի մեծ ջրանցքի N-26 բաժանարարի նորոգում: $L=900$ գծմ երկարությամբ $D=250$ մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի և $L=600$ գծմ երկարությամբ $LP=40$ տիպի կիսախողովակների տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Կաթնաջուր և Շիրակամուտ համայնքների 90 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 35 մլն.դր.:
5. Կաթնաջուրի ջրանցքի N-5,6 բաժանարարի նորոգում: $L=600$ գծմ երկարությամբ $D=250$ մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Կաթնաջուր համայնքի 46 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 12 մլն.դր.:
6. Օձուն համայնքի ներտնտեսային ցանցի նորոգում: $L=5000$ գծմ երկարությամբ, $D=280$ մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Օձուն համայնքի 150 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 120 մլն.դր.:

7. Մղարթ համայնքի ներտնտեսային ցանցի նորոգում: L=400 գծմ երկարությամբ, D=200 մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Մղարթ համայնքի 30 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 5 մլն.դր.:
8. Արևածագ համայնքի ներտնտեսային ցանցի նորոգում: L=3000 գծմ երկարությամբ D=280 մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Արևածագ համայնքի 200 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 72 մլն.դր.:
9. Սանահին-Ակներ համայնքի ներտնտեսային ցանցի նորոգում: L=300 գծմ երկարությամբ D=280 մմ տրամագծով և L=100 գծմ երկարությամբ D=400 մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Սանահին-Ակներ համայնքի 70 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 13 մլն.դր.:
10. Ծաթեր համայնքի ներտնտեսային ցանցի նորոգում: L=600 գծմ երկարությամբ D=400 մմ տրամագծով պոլիէթիլենային խողովակի տեղադրում: Լրացուցիչ կոռոզվի Ծաթեր համայնքի 150 հա հողատարածքներ: Պահանջվող գումարը՝ 40 մլն.դր.:

Կատարվելիք աշխատանքների նախնական հաշվարկներով պահանջվող գումարի չափը կազմում է 671 000 000 ՀՀ դրամ: Արդյունքում Լոռու մարզում ոռոգելի հողատարածքները կավելանան 1041 հա-ով: Նախագծի իրականացումից հետո կավելանա շարահերկ մշակաբույսերի ցանքատարածությունները և բերքատվությունը, որոնք լավագույն նախորդ կիսնդիսանան հացահատիկային մշակաբույսերի համար: Կիրագործվի նաև նորմալ ցանքաշրջանառություն:

Անասնաբուծություն և գյուղ. ծրագրերի իրականացում

- Լոռու մարզպետի 7-ը դեկտեմբերի 2016թ. թիվ 293 կարգադրության համաձայն վերահսկվել է Լոռու մարզի համայնքներում և բոլոր կարգի տնտեսություններում 2017թ. հունվարի 1-17 -ը անցկացված անասնազվխաքանակի հաշվառման գործընթացը:

Լոռու մարզի 2017թ-ի անասնազվխաքանակի համեմատականը 2016թ-ի նկատմամբ
(հունվարի 1-ի դրությամբ)

(ըստ ԱՎԾ-ի)

h/h	Անվանում	2017թ. գլուխ	2016թ. Գլուխ	Համեմատական	
				գլուխ	%
1	Խոշոր եղջերավոր կենդանիներ, որից կովեր	81 038 39 794	81 769 40 864	-731 -1070	-0.9 -2.6
2	Մանր եղջ. կենդ.	37 434	37 919	-485	-1.3
3	Խոզեր	15 815	15 358	+457	+3.0
4	Թռչուններ	287 303	273 086	+14 217	+5.0

5	Մեղվաընտանիք	25 185	25 512	-327	-1.3
6	Ձիեր	2 749	2 573	+176	+6.4

Լոռու մարզի 2017թ. հունվար-սեպտեմբեր ամիսների կտրվածքով անասնաբուծական մթերքների արտադրության ծավալների համեմատականը 2016թ. նույն ժամանակահատվածի նկատմամբ

Անվանում	Չափի միավոր	2017թ.	2016թ.	Համեմատական	
				քանակ	%
Կաթ	տոննա	81400	80900	+500	100.6
Միս	տոննա	8700	8200	+500	106.1
Ձու	մլն. հատ	45.6	44.7	+0.9	101.6

- Շրջաբերական նամակների և հետևողական աշխատանքի արդյունքում, մարզի ֆերմերների և գյուղ. տնտեսությունների կողմից մարզպետարան է ներկայացվել թվով 17 գյուղատնտեսական **ներդրումային ծրագրեր**, որոնք ուղարկվել է ՀՀ տնտեսական զարգացման և ներդրումների նախարարություն: Արդյունքում՝ «ՓՄՁ ներդրումներ» ունիվերսալ վարկային կազմակերպության կողմից վարկային միջոցներ են ստացել՝
Ա. Վանաձորում գործող «Ռոզֆոուս» ՍՊԸ՝ 45 մլն. դրամ, որի հաշվին կառուցել է 250 մ³ ծավալով սառնարան, ձեռք է բերել սարքավորումներ, նյութեր և հումք: Արդյունքում ավելացել է թվով 18 աշխատատեղեր
Բ. «Վաչագան Բաղդասարյան» Ա.Ձ՝ 35 մլն. դրամ, որի հաշվին ձեռք է բերել խոշոր եղջերավոր կենդանիներ, խոզեր և հորթեր: Արդյունքում ավելացել է թվով 7 աշխատատեղեր:
- Մարզում գյուղ. կենդանիների բակային մորթը կանխելու և նոր սպանդանոցներ հիմնելու նպատակով աջակցություն է ցուցաբերվել 2 տնտեսվարողների՝ գյուղատնտեսության զարգացման հիմնադրամի կողմից իրականացվող ծրագրի շրջանակներում սուբսիդավորված վարկ ստանալու և Սպիտակի ու Ստեփանավանի տարածաշրջաններում սպանդանոցներ հիմնելու համար
- Աջակցություն է ցուցաբերվել «Տերտերյան Տրայդ» ՍՊԸ-ին մարզում նոր ոչխարաբուծական տնտեսություն հիմնելու համար անհրաժեշտ հողատարածքների ընտրության գործում:
- Մարզում նոր տոհմաբուծարաններ հիմնելու և առկա տոհմային տնտեսության հզորության ծավալները մեծացնելու նպատակով՝
Ա. Առաջարկվել է ՀՀ գյուղ. Նախարարությանը՝ ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված «ՀՀ-ում 2018-2022թթ. տոհմաբուծարանների ստեղծման և զարգացման» ծրագրի շրջանակներում, «Ագրոհոլդիգ Արմենիա» ՍՊԸ-ին տրամադրել 200 գլուխ հոլշտին ցեղի երինջներ
Բ. Առաջարկվել է Բոզոյան ՍՊԸ-ին՝ 2018թ. ընկերության կողմից հիմնվող խոզաբուծական տնտեսությունը տոհմային ուղվածություն ունենալու վերաբերյալ: Առաջարկությունը ընդունվել է և տնտեսվարողի կողմից կատարվում է ուսումնասիրություններ:

- Մարզում գործող գյուղ. սպառողական կոոպերատիվներին, ֆերմերներին և գյուղացիական տնտեսություններին տեղեկացվել է՝
Ա. ՀՀ կառավարության կողմից հաստատված և գյուղ. ոլորտում 2018թ. մարզում իրականացվող, սուբսիդավորված, մատչելի տոկոսադրույքով ներդրումային ծրագրերի վեաբերյալ:
- **Բ.** Ստեփանավան և Մեծ Պարնի համայնքներում գործող անասնաբուժական սպասարկման կենտրոնների կողմից իրականացվող, կենդանիների արհեստական սերմնավորման գործնառնական ներգրավելու համար: Արդյունքում 2017թ. գյուղացիական շուրջ 900 տնտեսություններում սերմնավորվել են 2110 գլուխ խոշոր եղջ. կենդանիներ և 120 գլուխ խոզեր:
- Ահազանգ է ստացվել Դեբետ, Վահագնի, Եղեգնուտ, Անտառամուտ, Մարգահովիտ համայնքների ղեկավարներից խոշոր եղջ. դաբաղ և խոզերի ժանդախտ հիվանդությունների դեպքերի վերաբերյալ: Կատարվել է ուսումնասիրություն, տեղեկացվել է Սննդամքերքի անվտանգության պետական ծառայության և անասնաբուժասանիտարիայի ու բուսասանիտարիայի ՊՈԱԿ-ի Լոռու մարզային կենտրոնների համապատասխան մասնագետներին և միասնական աշխատանքի արդյունքում կանխվել է հիվանդությունների բռնկումները:

Մարզում պետական և մասնավոր կառույցների կողմից գյուղ. բնագավառում իրականացվել են հետևյալ ծրագրերը՝

- Վանաձորում գործող «Ռոգֆոուտ» ՍՊԸ պտուղ-բանջարեղենի և արտադրամասի վերազինման նպատակով ներդրվել է 80 մլն դրամ, որից 45 մլն դրամը վարկային միջոցներ, 35 մլն. դրամ սեփական միջոցներ:
- Բազում հանայնքում հիմնվել է պտուղ-բանջարեղենի վերամշակման և պահածոների արտադրության «Վան ֆուդ» ՍՊԸ-ն: Ներդրման գումարը կազմել է 70 մլն. դրամ: Ձեռնարկությունում աշխատատեղերի թիվը կազմում է 15 մարդ:
- Տաշիրի տարածաշրջանում «Բոզոյան» ՍՊԸ-ի սեփական միջոցներով կատարվել է 62 մլն. դրամի ներդրում, որից՝
Ա. 10 մլն.դրամով կառուցել է սպամդանոց, որտեղ կբացվի 10-15 աշխատատեղեր
Բ. 52 մլն դրամով խոզաբուծական տնտեսության ստեղծման համար ձեռք է բերել հողատարածք և շինություններ:
- Վանաձորում գործող «Դիետ» ՍՊԸ սարքավորումների արդիականացման նպատակով կատարել է 37 մլն. դրամի ներդրում, որից Գյուղատնտեսության զարգացման հիմնադրամի կողմից իրականացրած դրամաշնորհային ծրագրից 24 մլն, սեփական միջոցներից 13 մլն. դրամ: Արդյունքում աշխատատեղերի քանակը ավելացել է 5 մարդով:
- **Գյուղատնտեսության զարգացման հիմնադրամի կողմից իրականացված ծրագրի շրջանակներում՝**
Ա. Մեծ Պարնի համայնքում պետական բյուջեի միջոցների հաշվին 48 մլն. դրամ գումարով հիմնվել է «Անասնաբուժական սպասարկման կենտրոն»: Կենտրոնը կգործի 2018թ. առաջին կիսամյակում, որտեղ աշխատողների թիվը կկազմի 2-3 մարդ:

Բ. «Համայնքների գյուղատնտեսական ռեսուրսների կառավարման և մրցունակության» ծրագրի շրջանակներում Զրաշեն և Գոգարան համայնքներում կազմավորվել են գյուղատնտեսական թվով 2 սպառողական կոոպերատիվներ:

2018 թվականի ընթացքում նախատեսվում է՝

- ✓ Թվով 3 համայնքի արոտների ջրարբիացման համակարգերի շինարարություն՝ մոտ 105 մլն ՀՀ դրամ
- ✓ Թվով 6 համայնքի «Արոտագտագործողների միավորում» սպառողական կոոպերատիվներին շուրջ 30 միավոր գյուղտեխնիկայի տրամադրում՝ մոտ 70 մլն ՀՀ դրամ
- ✓ Թվով 8 համայնքի «Արոտագտագործողների միավորում» սպառողական կոոպերատիվների շուրջ 850 անդամի ուսուցում:

Գ. Գյուղատնտեսական խորհրդատվական ծառայության կողմից իրականացվել է՝

- ✓ Խմբային դասընթացներ թվով 5 հատ, մասնակցել է 52 մասնակից
 - ✓ Ծրագրային դասընթացներ թվով 19 հատ, որոնց մասնակցել են 361 մասնակից, որից հավաստագրվել է 359-ը: Հավաստագիրը հիմք է հանդիսանում ստանալ գյուղատնտեսության զարգացման համար մատչելի վարկեր:
 - ✓ Կազմակերպվել է 104 տոնավաճառ, մասնակցել է 210 գյուղատնտեսական մթերք արտադրող:
- ԱՄՆ Միջազգային զարգացման գործակալության կողմից ֆինանսավորվող **Գյուղի Զարգացման Արդի Նախաձեռնությունը (ԱՐԴԻ) ծրագրի** շրջանակներում իրականացվել է
 - Ա.** Մեծ Պարնի և Եղեգնուտ համայնքներում՝ գյուղ.կենդանիների 5 ջրախմոցների կառուցման աշխատանքներ՝ 12 689 442 դրամ արժեքով
 - Բ.** Մեծ Պարնի համայնքում հիմնված անասնաբուժական սպասարկման կենտրոնի սարքավորումների և կահույքի տրամադրում՝ 6 659 440 դրամ արժեքով
 - Գ.** Ալավերդի համայնքում վերազինվել է կաթի վերամշակման արտադրամաս՝ 3 100 000 դրամ արժեքով,
 - Դ.** Մարզում իրականացվել է 6 դրամաշնորհային բիզնես փոքր ծրագիր՝ այգեգործություն, ջերմոցային տնտեսություն, գյուղական տուրիզմի զարգացում և գյուղ, տեխնիկայի տրամադրում՝ յուրաքանչյուրը 700 հազար դրամ արժեքով:
 - Ե.** ԱՐԴԻ ծրագրի շրջանակներում նախապատրաստական աշխատանքներ են կատարվում Մեծ Պարնի համայնքում բրիկետավորման արտադրամաս, Արջուտ համայնքում կաթի հավաքման կետ հիմնելու և Ճոճկան համայնքում հացահատիկի սերմնազտիչի տրամադրելու ուղղությամբ:
 - 2017թ. ընթացքում **«ՀՀ գյուղատնտեսական տեխնիկայի ֆինանսական վարձակալության լիզինգի պետական աջակցության» ծրագրի** շրջանակներում, մարզի թվով 7 շահառուների կողմից ձեռք է բերվել 11 միավոր գյուղատնտեսական տեխնիկա և գյուղ. գործիքներ: Լիզինգի գումարը կազմել է 44.970.000 դրամ, որից պետության կողմից սուբսիդավորվել է 11.502.297 դրամ:
 - **ՀՀ կառավարության աշխատակազմի «Գյուղական տարածքների տնտեսական զարգացման ծրագրերի իրականացման գրասենյակ»** պետական հիմնարկի կողմից,

Ա. «Գյուղատնտեսության ոլորտին տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորման» ծրագրով, մարզի տնտեսավարողներին տրամադրվել է 1067 միավոր վարկ 917.4 մլն դրամ գումարով, սուբսիդավորման գումարը կազմել է 79.45 մլն դրամ

Բ. «Գյուղատնտեսական հումքի մթերումների նպատակով ագրովերամշակման ոլորտին տրամադրվող վարկերի տոկոսադրույքների սուբսիդավորման» ծրագրի շրջանակներում «Վան ֆուդ» ՍՊԸ ձեռք է բերել 37 մլն. դրամ մատչելի տոկոսադրույքով վարկային միջոցներ:

- ՀՀ Լոռու մարզում «**Գյուղատնտեսական կենդանիների պատվաստում**» ծրագրի շրջանակներում թվով 9 հիվանդությունների նկատմամբ իրականացվել է շուրջ 600407 կանխարգելիչ և ախտորոշիչ միջոցառումներ:

Գյուղ.ոլորտում 2017թ. իրականացված և 2018թ. նախատեսվող ներդրումների և աշխատատեղերի համեմատականը

Ծրագրերի անվանում	Ներդրումներ (մլն. դրամ)		Աշխատատեղեր	
	2017թ	2018թ.	2017	2018
Պետական ներդրումային և սուբսիդավորվող վարկային ծրագրեր	1 133,6	532.1	16	15
Մասնավոր ներդրումային ծրագրեր	249.0	4306.0	53	225
Միջազգային կազմակերպությունների կողմից իրականացվող ծրագրեր	26.7		6	
Ընդամենը	1 409.3	4838.1	75	240

Վերլուծություն

- ✓ Գյուղ. ոլորտում 2018թ. ներդրումները 2017թ. նկատմամբ կավելանան 3428.8 մլն. դրամով, կամ 243 տոկոսով
- ✓ Աշխատատեղը 2018թ. 2017թ. նկատմամբ կավելանան 165-ով կամ 220 տոկոսով
- ✓ կավելանան՝ մանր եղջերավոր կենդանիները՝ 10 000 գլխով, խոզերինը՝ 500 գլխով
- ✓ կարտադրվի տարեկան 600 տոննա խոզի և 400 տոննա ոչխարի միս
- ✓ Մսի արտադրության ծավալների աճը կնպաստի շուկայում մսի գնի իջեցմանը և բնակչության տնտեսական վիճակի կայունացմանը

Բնապահպանություն

Լոռու մարզը հարուստ է անտառային և լեռնատափաստանային տարածքներով: Անտառային պետական ֆոնդը կազմում է 101 205 հա, որից անտառածածկ է 85 799 հա-ը: Անտառային ֆոնդը կազմում է մարզի տարածքի մոտ 27%-ը, հանրապետության անտառային ծածկույթի 30%-ը: Հիմնական ծառատեսակներն են՝ հաճարենին, կաղնին, բոխին և սոճին, իսկ ոչ հիմնական տեսակները՝ լորենին, կեչին, թեղին, հացենին: Անտառածածկ տարածքները ընդգրկում են Թումանյանի, Ստեփանավանի և Գուգարքի տարածաշրջանները: Մարզի անտառների կառավարումն իրականացվում է «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի 7 անտառտնտեսությունների կողմից՝ Գուգարքի, Եղեգնուտի, Լավարի, Զիլիզայի, Դսեղի, Ստեփանավանի և Տաշիրի:

Ներկայումս ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարության կազմում գործող «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ը ՀՀ Նախագահի 19.12.2017թ. ՆՀ-922-Ա հրամանագրով տեղափոխվել է ՀՀ բնապահպանության նախարարության համակարգ անտառային պետական կոմիտեի կարգավիճակով՝ որպես նախարարության կառավարման ոլորտում գործող պետական մարմին:

Մարզում գործող անտառտնտեսությունների հետ պարբերաբար ամփոփվել է մարզի տարածքում փայտանյութի մթերման պետական առաջադրանքի և անտառվերականգնման աշխատանքների վերաբերյալ տվյալները.

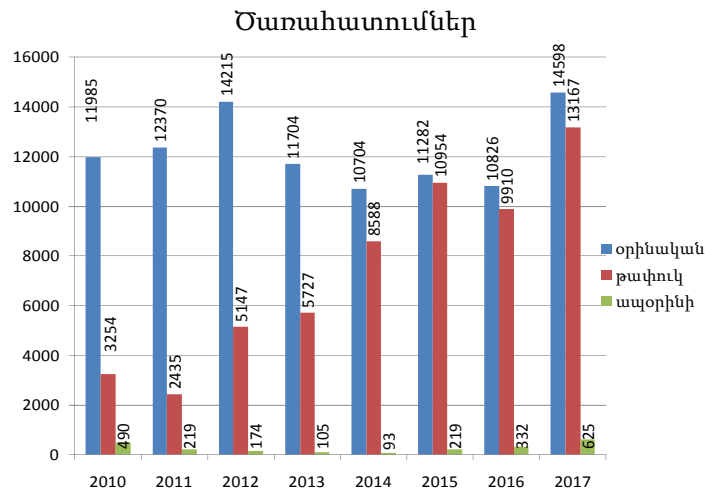
- 2017թ. ընթացքում պլանային և այլ հատումները կազմել են 14 600մ³, այդ թվում Թեղուտի հանքավայրի շահագործման նպատակով իրականացված հատումները՝ 2 675մ³:

- 2017թ. ընթացքում մթերվել է 13 170մ³ թափուկ վառելափայտ:

«Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի, ՀՀ Ոստիկանության մարզային վարչության, ՀՀ ԲՆ բնապահպանության և ընդերքի տեսչական մարմնի Լոռու տարածքային բաժնի հետ պարբերաբար ամփոփվել է մարզի տարածքում ապօրինի ծառահատումների, փայտանյութի անօրինական տեղաշարժի և օրինախախտումների վերաբերյալ տվյալները:

- 2017թ. ընթացքում Ոստիկանության Լոռու մարզային վարչության և ոստիկանության բաժինների կողմից կատարվել է 1186 ստուգայց, հայտնաբերվել են ապօրինի անտառհատումների, փայտանյութի տեղափոխման և իրացման 222 դեպք՝ 1157.5մ³ ծավալով: Հարուցվել է 46 քրեական գործ, քրեական գործերով պետությանը հասցված վնասի չափը կազմել է 46 մլն. 172 հազ. դրամ, որից վերականգնվել է 769 հազ. դրամը: Վարչական պատասխանատվության են ենթարկվել 41-ը, պետությանը հասցված վնասի չափը կազմել է 3 մլն. 285 հազ. դրամ, որից վերականգնվել է 1 մլն. 700 հազ. դրամը:

- Լոռու մարզի «Անտառտնտեսություն» մասնաճյուղերում 2017թ. ընթացքում հայտնաբերված ապօրինի հատումները կազմել են 887 ծառ – 697 մ³ ընդհանուր ծավալով:

Անվանումը	2010թ.	2011թ.	2012թ.	2013թ.	2014թ.	2015թ.	2016թ.	2017թ.
Օրինական հատումներ (մ³)	11985	12370	14215	11704	10704	11282	10826	14598
Թափուկ (մ³)	3254	2435	5147	5727	8588	10954	9910	13167
Ապօրինի հատումներ (մ³)	490	219	174	105	93	219	332	625

«Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի Լոռու մարզի անտառտնտեսությունների տարածքներում 2017թ. իրականացվել է.

- Շաբաթօրյակների միջոցով 14.5 հա անտառտնկման,
- GIZ ծրագրով «Գուգարքի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում 100 հա կոճղաշիվային վերաճի օժանդակման,
- UNDP ծրագրով «Լավլարի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում 93 հա կոճղաշիվային վերաճի օժանդակման աշխատանքներ:

Թեղուտի անտառվերականգնման ծրագրի շրջանակներում.

- ՀՀ բնապահպանության և ՀՀ գյուղատնտեսության նախարարների 2008թ. համատեղ ընդունված հրամանում կատարված փոփոխություններով նախատեսվում է 180 հա պտղատու այգիների հիմնման աշխատանքներ իրականացնել Շնող և Թեղուտ համայնքների գյուղացիական տնտեսությունների մասնավոր տարածքներում: 2015-17թթ. ընթացքում Շնող համայնքում 46 շահառուի համար իրականացվել են 30 հա պտղատու այգիների հիմնման աշխատանքներ (արքայանարինջ 10.8 հա, կեռաս 1.9 հա, խնձոր 3.4 հա, դեղձ 4.95 հա, սալոր 4.26 հա, ընկույզ 2.3 հա, սերկևիլ 0.7 հա, տանձ 0.6 հա, տխիլ 0.3 հա, թուզ 0.4 հա): 2018թ. նույն ծրագրի շրջանակներում նախատեսվում է 2017թ. հիմնված 10 հա պտղատու այգիների մշակում, աշնանը լրացում և հանձնում սեփականատերերին, ինչպես նաև ևս 8-10 հա պտղատու նոր այգիների հիմնում:
- 2017թ. հիմնականում «Գուգարքի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում իրականացվել է 61.9 հա անտառտնկման, 20.4 հա լրացման, 490.4 հա ագրոտեխնիկական խնամքի, 240.6 հա խոտհունձի և ավելի քան 4 կմ ցանկապատման աշխատանքներ:

2017թ. ընթացքում «Էյ-Թի-Փի» բարեգործական հիմնադրամը Լոռու մարզում իրականացրել է.

- 58.4 հա ծառատնկման աշխատանքներ Տաշիր քաղաքում: Ընդհանուր առմամբ մարզում անտառվերականգնման ծրագրի կողմից տնկվել է 175 606 տնկի:
- Մուլչապատման եղանակով ծառերի խնամքի աշխատանքներ Միխայլովկա համայնքում:
- Ցանկապատի վերանորոգման աշխատանքներ Զրաշեն, Կաթնաջուր և Միխայլովկա համայնքներում:
- Համայնքային ծառատունկ ծրագրի շրջանակներում շուրջ 365 ծառ է տրամադրել Հարթագյուղ համայնքին, Դսեղում Հ.Թումանյանի տուն թանգարանին, Վանաձորի թիվ 6 դպրոցին և Դսեղի ճամբարին:

2018թ. ծառերի խնամքի, ցանկապատի վերանորոգման աշխատանքները կալանավորվեն տարվա ընթացքում իրականացվող ուսումնասիրություններից հետո ըստ անհրաժեշտության: Նախատեսվում է ավարտել ծառատնկման աշխատանքները Տաշիրի քաղաքի 25 հա մակերես ունեցող տարածքում:

Ծառատունկի համար նոր տարածքների ընտրության հարցում մարզպետարանի բնապահպանության բաժինը սերտ համագործակցում է «Էյ-Թի-Փի» բարեգործական հիմնադրամի հետ:

Հիմնադրամը մարզում իրականացնում է նաև տարաբնույթ բնապահպանական ուսուցողական դասընթացներ, անվճար հիմունքներով համայնքներին է տրամադրում պտղատու և դեկորատիվ տնկիներ:

Մարզպետարանի հանձնարարությամբ համայնքներում ծառերի էտը կազմակերպվում է ուշ աշնանը և էտից առաջացած վառելափայտը տրամադրում են սոցիալապես անապահով ընտանիքներին: Մասնավորապես Վանաձոր համայնքում 2017թ. ընթացքում էտվել է 580 ծառ, որից առաջացած վառելափայտը տրամադրվել է սոցիալապես անապահով 75 ընտանիքի և 6 ՀՈԱԿ-ների, որոնց ջեռուցումն իրականացվում է վառելափայտով:

2017թ. գարնանը շաբաթօրյակների միջոցով կանաչապատման աշխատանքներ իրականացնելու համար մարզի 16 համայնքների մարզպետարանի կողմից տրամադրվել է «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի տնկարաններից օգնության կարգով ստացված վայրի տանձի, խնձորի և ընկույզի շուրջ 4000 տնկիներ:

Լոռու մարզային փրկարարական վարչության հետ համատեղ մշակվում և պարբերաբար անց են կացվում «Անտառների հրդեհների հրդեհաշիջման կազմակերպում» թեմայով շտաբային ուսումնավարժություններ:

Ընդհանուր առմամբ 2017թ. ընթացքում մարզում իրականացվել է շուրջ 135 հա անտառտնկման, ինչպես նաև նախորդ տարիներին հիմնադրված անտառմշակույթների խնամքի և լրացման աշխատանքներ: Իրականացվել են նաև ցանկապատման և նախկինում կառուցված ցանկապատի վնասված հատվածների վերանորոգման աշխատանքներ:

Ընթացքի մեջ է ՀՀ կառավարության, UNDP և GEF միջազգային կազմակերպությունների նախաձեռնությամբ Լոռու և Տավուշի մարզերում «Հողերի և անտառների կայուն կառավարման ներդրումը Հյուսիս-արևելյան Հայաստանի չոր լեռնային լանդշաֆտներում» ծրագիրը:

Ծրագրի շրջանակներում 2017թ. ընթացքում.

- Օգոստոս-դեկտեմբեր ամիսների ընթացքում Լոռու մարզի Արդվի համայնքում կառուցվել է 260մ² մակերես ունեցող պասիվ արևային ջերմատուն, որը հանձնվել է «Արդվի» կոոպերատիվին: Ծրագրի նախագծային արժեքը կազմել է 21 մլն. դրամ:

- Նոյեմբերի 15-ից սկսվել են «Գուգարքի անտառտնտեսություն» և «Եղեգնուտի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղերի անտառկառավարման պլանների (ԱԿՊ) վերանայման աշխատանքները, որն իր մեջ ներառում է սահմանների ճշտում և հստակեցված քարտեզների ստեղծում: ԱԿՊ-ները կներառեն նաև «Գուգարքի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի տարածքում գտնվող «Մարգահովիտ» և «Կովկասյան Մրտավարդենի» արգելավայրերի կառավարման պլանների կազմումը:
- Իրականացվել է «Լավարի անտառտնտեսություն» մասնաճյուղի Օձունի համայնքամերձ 93 հա կոճղաշիվային վերած ունեցած անտառհատվածի վերակառուցման աշխատանքները (նախատեսված 90 հա-ի փոխարեն գործողություններն իրականացվել են 93 հա-ի վրա): Առաջացած փայտանյութը (շուրջ 300մ³) անվճար տրամադրվել է Օձունի և հարևան համայնքների կարիքավոր ընտանիքներին:

Ծրագրի շրջանակներում 2018թ. ընթացքում նախատեսվում է իրականացնել.

- Մարզի մյուս անտառտնտեսությունների անտառկառավարման պլանների (ԱԿՊ)-ի կազմման աշխատանքները:

- Գուգարքի և Եղեգնուտի անտառտնտեսությունների տարածքներում շուրջ 500 հա դեգրադացված անտառների կոճղաշիվային վերածի օժանդակման աշխատանքներ: Առաջացած վառելափայտը կտրամադրվի կարիքավոր ընտանիքներին:
- Մեծ Պարնի համայնքում վառելափայտին փոխարինող բրիկետների արտադրության ընդլայնում: Ծրագրի արժեքը կազմում է շուրջ 100 մլն. դրամ:
- Յուրաքանչյուրը 25 000 ԱՄՆ դոլար բյուջեով 3-4 փոքր դրամաշնորհային ծրագրեր: Ծրագրի տևողությունը՝ 2016-2019թթ:

Ընդերքօգտագործում և շրջակա միջավայր

Լոռու մարզը հարուստ է տարբեր տեսակի օգտակար հանածոներով և իր նշանակությամբ երկրորդն է հանրապետությունում:

Մարզի տարածքում հանքարդյունահանման աշխատանքներ են իրականացնում շուրջ 34 կազմակերպություններ, որոնցից 3-ը իրականացնում են մետաղական հանքավայրերի շահագործում (շահագործվում է Շամլուղի պղնձի, Թեղուտի պղինձ-մոլիբդենային և Մղարթի ոսկի-բազմամետաղային հանքավայրերը):

Հանքավայրերի շահագործման և օգտակար հանածոների վերամշակման արդյունավետության բարձրացման համար կազմակերպություններին տրվել է մասնագիտական և խորհրդատվական օգնություն:

Ուսումնասիրվել և համապատասխան առաջարկություններ են արվել ընդերքօգտագործման և բնապահպանության ոլորտներին առնչվող իրավական ակտերի մի շարք նախագծերի վերաբերյալ:

Մարզի հանքարդյունաբերական կենտրոններում (Ալավերդի, Թեղուտ, Ախթալա) պարբերաբար անց են կացվում լեռնարդյունաբերական գործունեության հետևանքով առաջացող ռիսկերի գնահատման և դրանց մեղմացմանն ուղղված հանդիպում-քննարկումներ: Հանդիպումներին մասնակցում են թիրախային համայնքների ղեկավարներ, ակտիվ քաղաքացիներ, ՀԿ-ների, ԶԼՄ-ների, պետական կառույցների, ինպես նաև հիմնարկ-ձեռնակությունների և այլ շահառու կողմերի ներկայացուցիչներ:

Մարզի ընդերքի օգտագործման և օրինականության վերաբերյալ պահանջվող ձևաչափով համապատասխան գերատեսչություններին պարբերաբար ներկայացվել են տեղեկանքներ:

ՀՀ պետական բյուջեի կողմից 2013-2017թթ. բնապահպանական և առողջապահական ծրագրեր իրականացնելու համար Լոռու մարզի վնասակար ազդեցության ենթարկվող համայնքներին տրամադրված գումարների վերաբերյալ տվյալները հետևյալն են.

հազ. դրամ

Համայնքներ	Տարիները				
	2014	2015	2016	2017	2018– նախատեսված
Ալավերդի	120 000.0	94 097.0		29 757.0	178 000.0
Հաղպատ	27 000.0	27 081.1		3 155.4	3 272.6
Օձուն	12 498.4	7 403.5	47 918.2	3 155.4	
Աքորի	30 000.0	20 173.5		24 903.2	1 372.6
Հազվի	30 000.0			30 051.1	
Ախթալա	4 500.0		4 588.2		
Շնող				2 120.0	
Ճոճկան				1 192.0	

Մեծ Այրում				682.3	
Ընդամենը	223 998.4	148 755.1	52 506.4	111 667.2	182 643.2

2017թ. ստացած գումարներով վնասակար ազդեցության ենթարկվող համայնքներում իրականացվել են.

- Ալավերդի համայնքում իրականացվել է 29 757.0 հազ. դրամի աշխատանքներ, որից.
 - Համայնքի կանաչապատ տարածքների վերականգնում և ընդլայնում - 4.0 մլն. դրամ,
 - Հենապատերի վերանորոգում - 12 մլն. դրամ,
 - Աղբարկղների ձեռքբերում և տեղադրում - 2 մլն. դրամ,
 - Հեղեղատարների մաքրում - 2.8 մլն. դրամ,
 - Առողջապահական միջոցառումներ - 8.927 մլն. դրամ:
- Հաղպատ համայնքում 3 155.4 հազ. դրամի, որից.
 - Համայնքի աղբահանության կազմակերպում, աղբի տեղափոխում Ալավերդի համայնքի ենթակայության տակ գտնվող աղբավայր - 2.208 մլն. դրամ,
 - Առողջապահական միջոցառումներ - 946.7հազ. դրամ:
- Օձուն համայնքում 3 155.4 հազ. դրամի, որից.
 - Համայնքի 7-րդ,8-րդ /մասնակի/ և 13-րդ փողոցների լուսավորության համակարգերի կառուցման աշխատանքներ դրամ, - 13.612 մլն.
 - Առողջապահական միջոցառումներ դրամ: - 6.195 մլն.
- Աքորի համայնքում 24 903.2 հազ. դրամի, որից.
 - Համայնքի 2-րդ և 3-րդ փողոցների ասֆալտապատում - 13.903 մլն. դրամ,
 - «Զափրեւաձոր-Աքորի» ոռոգման ջրագծի հիմնանորոգում - 4 մլն. դրամ,
 - Մանկապարտեզի շենքի վերանորոգում - 4.15 մլն դրամ,
 - Առողջապահական միջոցառումներ - 2.85 մլն. դրամ:
- Հազվի համայնքում 30 051.1 հազ. դրամի, որից.
 - Հազվու միջհամայնքային և գյուղամիջյան ճանապարհների ասֆալտապատում - 30.051 մլն. դրամ:
- Շնող համայնքում 2 120.0 հազ. դրամի, որից.
 - Շնող համայնքի հեղեղատարների մաքրում - 1.5 մլն. դրամ,
 - Առողջապահական միջոցառումներ - 620 հազ. դրամ:
- Ճոճկան համայնքում 1 192.0 հազ. դրամի, որից.
 - Առողջապահական միջոցառումներ - 1.192 մլն. դրամ:
- Մեծ Այրում համայնքում 682.3 հազ. դրամի, որից.
 - Համայնքի աղբահանության կազմակերպում, աղբի տեղափոխում Ալավերդի համայնքի ենթակայության տակ գտնվող աղբավայր - 416.4 հազ. դրամ,
 - Առողջապահական միջոցառումներ - 265.86 հազ. դրամ:

2018թ. Ալավերդի համայնքում նախատեսվում է.

Ընդամենը ք. Ալավերդի

178000.0

Բնապահպանական միջոցառումներ՝ այդ թվում	106000.0
1.Սանահինի Քարե կամուրջին հարակից տարածքում պուրակի և ճեմուղիների կառուցում և կահավորում	21845.1
2.Համայնքի կանաչապատ տարածքների վերականգնում, ընդլայնում և բարեկարգում	4847.7
3.Համայնքի կարիքների համար աղբարկղների ձեռքբերում և տեղադրում	5000.0
4.Համայնքի փողոցների հենապատերի թափված քարերի և գլխաքարերի վերականգնում	9647.0
5.Համայնքի Երիտասարդական և Սանահին Սարահարթ թաղամասի Գայի փողոցների ճեմուղիների վերանորոգում	19400.0
6.Համայնքի բազմաբնակարան շենքերի տանիքների ներկապատում	9700.0
7.Համայնքի կոշտ կենցաղային թափոնների աղբավայրի ժամանակավոր լուծակազմի	2910.0
8.Համայնքի հեղեղատարների մաքրում	2718.9
9.Էներգախնայող լուսատուների ձեռքբերում և տեղադրում	10486.2
10.Արևային ֆոտովոլտային կայանի ձեռքբերում և տեղադրում	16415.1
11.Նախագծա-նախահաշվային աշխատանքներ	3030.0
Առողջապահական միջոցառումներ՝	72000.0
Ընդամենը գ.Աքորի	1372.6
Բնապահպանական միջոցառումներ՝ այդ թվում	650.0
1.Համայնքի 1-ին և 4-րդ փողոցների հեղեղատարների վերանորոգում	650.0
Առողջապահական միջոցառումներ՝	722.6
Ընդամենը գ.Հաղպատ	3270.6
Բնապահպանական միջոցառումներ՝ այդ թվում	1500.0
1.Համայնքի աղբահանության կազմակերպում և աղբի տեղափոխում Ալավերդի համայնքի ենթակայության տակ գտնվող աղբավայր	1500.0
Առողջապահական միջոցառումներ՝	1770.6

Շրջանառության մեջ է դրվել «Ընկերությունների կողմից վճարվող բնապահպանական վճարների նպատակային օգտագործման մասին» ՀՀ օրենքի և դրանից բխող իրավական ակտերի լրամշակված նախագծերը, որոնց ընդունման դեպքում «Թեղուտ» ՓԲԸ-ն նույնպես կմտնի համայնքների տարածքում շրջակա միջավայրի վրա իրենց գործունեությամբ վնասակար ազդեցություն թողնող ընկերությունների ցանկի մեջ և Շնող համայնքը

բնապահպանական սուբվենցիա կատան նաև «Թեղուտ» ՓԲԸ-ի բնապահպանական վճարներից:

Նախագծերի փաթեթն ընդունվելու դեպքում կփոխվի նաև համայնքների հասանելիք գումարների հաշվարկման կարգը, ըստ որի մասհանումների չափը կորոշվի առաջիկա բյուջետային տարվան նախորդող երկրորդ տարվա արդյունքներով պետական բյուջե փաստացի վճարված բնապահպանական հարկերի հանրագումարի չափով: Այս փոփոխությունը ուժի մեջ կմտնի 2020թ. հունվարի 1-ից:

Ընթացքի մեջ է «Կոշտ կենցաղային թափոնների համակողմանի կառավարման համակարգ, ք. Վանաձոր, Հայաստան» ծրագիրը: Ըստ ծրագրի KfW գերմանական զարգացման բանկի օժանդակությամբ Լոռու մարզում նախատեսվում է կառուցել նոր սանիտարական աղբավայր: Աղբավայրի կառուցման համար նախնական ընտրված է Քարաձոր համայնքից դեպի արևմուտք ընկած լանջը, որը գտնվում է Ղուրսալի ու Նոր Խաչակապ գյուղերի վարչական տարածքներում: Կառուցվելիք սանիտարական աղբավայրը պետք է ծառայի ոչ միայն Գուգարքի և Սպիտակի տարածաշրջաններին, այլև Տավուշի մարզի Դիլիջան քաղաքին: Ըստ նախնական գնահատականի այն ծառայելու 25 տարի, ավելի քան 1 մլն տոննա աղբ ընդունելու հեռանկարով: Աղբավայրն զբաղեցնելու է 11 հա տարածք, ներառյալ պաշտպանիչ գոտին և օժանդակ տեղամասերը:

Ծրագրի իրագործումը նախատեսվում է սկսել 2018 թվականից:

Ալավերդու քաղաքապետարանի պատվերով իրականացվել են Ալավերդու մկնդեղի թափոնակուտակիչի ռիսկերի մեղմանն ուղղված և այն հետագայում անվտանգ վիճակի բերելու միջոցառումների նախագծա-նախահաշվային աշխատանքները: Ըստ նախագծի մկնդեղի գերեզմանոցի կոնսերվացման համար անհրաժեշտ է շուրջ 128 մլն. դրամ:

2018թ. Ախթալայի լեռնահարստացուցիչ կոմբինատի կողմից նախատեսվում է հանքաքարի վերամշակումից առաջացած հեղուկ պոչանքները հատուկ զտիչների օգնությամբ խոնավությունը հասցնել 7-8%-ի, որից հետո դրանք կտեղադրվեն Շամլուղի պղնձի հանքավայրի պաշարներից սպառված տարածքներում: Թափոնների տեղադրման և պահպանման նման մոտեցումը բնապահպանական տեսնկյունից մի քանի անգամ ավելի նպաստավոր է, քան պոչամբարների ավանդական շահագործումը:

2017թ. ընթացքում Լոռու մարզի 16 համայնքներում իրականացվել է բնության և շրջակա միջավայրի պահպանության ու ընդերքօգտագործման բնագավառների վարչական հսկողություն և արդյունքները ներկայացվել տարածքային կառավարման և զարգացման նախարարություն:

2013-14թթ Հայաստանի ամերիկյան համալսարանի կողմից Ախթալա և Ալավերդի համայնքների հողի նմուշառման հետազոտությունների հիման վրա պարզվել է, որ կապարով և մկնդեղով առավելագույնս աղտոտված է Ախթալայի եկեղեցու բակը: Աղտոտումը պայմանավորված է միջնադարում տվյալ տարածքում մետաղաձուլարանի առկայությամբ: Բլեքսմիթ ինստիտուտի կողմից կատարվել է Ախթալայի եկեղեցու բակի հողածածկի ռեկուլտիվացիայի ծրագրի նախագիծ, որը նախատեսում է 11 500մ² մակերեսի վրա գետտեքստիլ թաղանթի փռում, 20-30սմ հողածածկում և նոր խոտածածկի հիմնում: Ռեկուլտիվացիայի համար անհրաժեշտ հողի ծավալը կկազմի 2300 մ³, վերին հումուսային հողաշերտը (5-10սմ)՝ 600 մ³: Հաշվի առնելով, որ Ախթալայի վանական համալիրը զբոսաշրջիկներին գրավող հիմնական տեսարժան վայրն է այս տարածքում, ինչպես նաև ազգային տոների և ժամանցի վայր է հանդիսանում, ակնհայտ է տվյալ կանխարգելիչ միջոցառման իրականացման անհրաժեշտությունը:

Բնապահպանության բաժինը «Բնապահպանական փորձաքննություն» ՊՈԱԿ-ի, այլ շահագրգիռ կառույցների հետ համատեղ կազմակերպել և ակտիվ մասնակցություն է ունեցել բնապահպանության ոլորտին առնչվող հասարակական լսումների, սեմինարների, գիտաժողովների և կոնֆերանսների աշխատանքներին: Նշենք դրանցից մի քանիսը.

- «Վանաձոր-Ալավերդի-Բագրատաշենի մաքսային կետ» (Մ6) ավտոմայրուղու վերակառուցման աշխատանքների վերաբերյալ հասարակական լսումներ:
- «Կովկասյան էլեկտրահաղորդման ցանց» ծրագրի շրջակա միջավայրի վրա և սոցիալական ազդեցության նախնական գնահատման վերաբերյալ հանրային քննարկում:
- Ընդերքօգտագործման և շրջակա միջավայրի պահպանության վերաբերյալ հասարակական լսումներ:
- «Հայաստանում կոշտ կենցաղային թափոնների կառավարման ազգային ռազմավարական պլանի մշակման» ծրագրի վերջնական զեկույցի քննարկում:
- Վանաձոր քաղաքի շրջակա միջավայրի պահպանության տեղական գործողությունների ծրագիր:
- «Կոշտ թափոնների համակողմանի կառավարման համակարգ, ք. Վանաձոր, Հայաստան» ծրագրի շրջակա միջավայրի վրա ազդեցության նախնական գնահատման հայտի և դրա փորձաքննական գործընթացի վերաբերյալ հանրային քննարկում:
- «Դեպի Բոնն (Ֆիջի)՝ Հայաստանը Կլիմայի փոփոխության կոնվենցիայի Կողմերի 23-րդ նստաշրջանի նախաշեմին» կոնֆերանս:
- «Հայաստանի արտադրական լանդշաֆտների կլիմայի փոփոխության նկատմամբ տոկունության հզորացում» ծրագրի աշխատաժողով
- «Արդյունահանող ճյուղերի թափանցիկության նախաձեռնություն (Հայաստան)» ծրագիր
- «Հողերի և անտառների կայուն կառավարման ներդրումը Հյուսիս-արևելյան Հայաստանի չոր լեռնային լանդշաֆտներում» ծրագրի հանդիպում-քննարկում Լոռու մարզպետարանի նիստերի դահլիճում, խորհրդատվական խորհրդի նիստ:
- Ալավերդու պղնձաձուլական գործարանի արտանետումների վերաբերյալ հանդիպում-քննարկում Լոռու մարզպետարանում:
- Վանաձորի քիմիական գործարանի թափոնակուտակիչի պարունակությանն ու պահպանությանը նվիրված հանդիպում-քննարկում, արխիվային նյութերի տրամադրում և այլն:

Մարզի բնապահպանական կարևոր խնդիրների քննարկումները, հասարակական լսումները հիմնականում անց են կացվում մարզպետարանի նիստերի դահլիճում և մարզում գործող բնապահպանական տեղեկատվական Օրիուս կենտրոններում: Հասարակական լսումներին մասնակցում են, ինչպես համապատասխան գերատեսչությունների և կազմակերպությունների փորձագետներ, այնպես էլ շահագրգիռ ՏԻՄ-երի, բնապահպանական ՀԿ-ների, ԶԼՄ-ների և հասարակության ակտիվ ներկայացուցիչներ:

Մտահոգության տեղիք է տալիս Օրիուս կենտրոնների ապագա գործունեության կարգավիճակի հարցը, քանզի Օրիուս կենտրոնները մեծապես աջակցում են շրջակա միջավայրի պահպանությանը, հասարակական լսումներ կազմակերպելուն և այլ բնապահպանական միջոցառումներ անցկացնելու գործընթացներում:

Կազմվել է ՀՀ Լոռու մարզի և Արցախի հանրապետության Մարտակերտի վարչական շրջանի միջև բնապահպանության բնագավառում նախատեսվող միջոցառումների ծրագիր, մասնավորապես.

- Անտառային ծառատեսակների տնկիների պահանջների փոխադարձ ճշտում և հնարավոր փոխանակում:
- Ոչ մետաղական օգտակար հանածոների ցուցանմուշների փոխանակում և պահանջարկի գնահատում:
- Շրջակա միջավայրի պահպանության բնագավառում փորձի և տեղեկատվության փոխանակում

2018թ. բնապահպանության ոլորտում նախատեսվող աշխատանքների վերաբերյալ

- Հաշվի առնելով կլիմայի գլոբալ փոփոխության փաստը, հրամայական է դառնում՝
- Մարզի տարածքում անտառհիմնման լայնածավալ աշխատանքների իրականացումը
 - Աջակցությունը այլընտրանքային էներգիայի և ռեսուրսախնայող տեխնոլոգիաների ներդրման խթանմանը
 - Մարզի արդյունաբերական կենտրոններում (մասնավորապես Ալավերդի, Թեղուտ, Ախթալա) բնապահպանական իրավիճակի բարելավման համար անհրաժեշտ ծրագրերի ներգրավումը